

СЪДЪРЖАНИЕ

ИЗМЕНЕНИЯТА В СРЕДАТА ЗА СИГУРНОСТ И ПРИЛАГАНИТЕ НОВИ ФОРМИ, МЕТОДИ И СРЕДСТВА ЗА ПРОТИВОБОРСТВО. ХИБРИДНА ВОЙНА Илиан Алипиев	2
БЪЛГАРСКАТА БОЙНА АВИАЦИЯ – МЕЖДУ СЦИЛА И ХАРИБДА Илия Налбантов	8
ИНИЦИАТИВАТА НА НАТО ЗА СВЪРЗАНОСТ НА СИЛИТЕ Георги Тодоров	15

В този брой на списанието предоставяме на вниманието на читателите материали, свързани с хибридната война, аспекти от бъдещата политика за превъоръжаване на военновъздушните сили и възможностите на инициативата на НАТО за свързаност на силите.

Изборът на редакцията за публикуването на тези статии е обоснован от необходимостта от подготовка на всеобхватен стратегически преглед на отбраната. Преглед, който да обхване всички аспекти на отбранителните способности на страната ни.

ИЗМЕНЕНИЯТА В СРЕДАТА ЗА СИГУРНОСТ И ПРИЛАГАНИТЕ НОВИ ФОРМИ, МЕТОДИ И СРЕДСТВА ЗА ПРОТИВОБОРСТВО. ХИБРИДНА ВОЙНА¹

Илиан Алипиев

Асоциация „Джордж Маршал – България“

Студената война завърши и изпълни своето предназначение - светът се промени. Падането на Берлинската стена, разпадът на СССР и на Югославия по пътя на горещата война, промените в Източна Европа, разширението на НАТО и ЕС, ударите от 11. 09. и ответните отговори, цветните революции, увеличаването на населението, намаляването на природните и енергийните ресурси, новият бежански поток и др. създадоха предпоставки за последващи промени и нови цивилизационни избори в Света.

Видно е, че се натрупват събития и, че предстоят промени, които неминуемо ще доведат до още по-дълбоки изменения в средата за сигурност и до прилагането на нови форми, методи и средства за противоборство и доминиране. Създава се нова ситуация, при която Студената война е изчерпала своите възможности като форма на противоборство, а Стария световен ред вече не удовлетворява световните и регионални сили както и новопоявилите се фактори.

Предмет на този анализ ще бъдат новите форми, методи и способности, сили и средства, характерът, както и целия инструментариум, използван в действията за постигане на междинните и крайните цели на това противоборство. То е минало през различни исторически етапи и е наричано с различни термини. В миналото, по времето на Студената война, подобни действия са се провеждали основно от специалните служби /СС/, наричани „остри“ или „активни мероприятия“, но са били ограничени по своя характер и обхват от възпиращото блоково и ядрено противостоене.

Какво предстои и какво може да се очаква в близкото бъдеще? Вероятно предстоят сблъсъци между държавите и блоковете, характеризиращи се с взаимни умишлени действия за сриване на икономическия, финансовия, технически, ресурсен и военен потенциал, както и действия, насочени за отслабване влиянието на противника в регионален и международен мащаб. Крайният и последен вариант на противоборство би стигнал и до гореща война между страните. Между крайната форма на въздействие /гореща война/ и началната, има множество други форми, методи, способности, сили и средства за постигане на целите.

Такива действия на съвременното противоборство между държавите и съюзите приемам за удачно да се наричат „хибридна война“ /ХВ/, тъй като този термин най-пълно определя характера, съдържанието, методите, формите, способите, силите и средствата на специфичните въздействия за постигане на крайните цели. В обхвата му влизат всички целенасочени действия от всякакъв характер, с цел сриването или доминирането на една страна, или съюз от страни над друга. За постигане целите на

¹ Статията се публикува със съгласието на редакцията на Procon Ltd.
<http://procon.bg/article/changes-security-environment-and-forms-methods-and-means-conflict-hybrid-war>

въздействието не е задължително използване на военна сила. Това се прави за кратко и само в моменти, когато се налага. Използването на ограничена военна сила може да е във всеки един от етапите на въздействие върху противника, да е в модул с друго въздействие, да липсва въобще или пък да реши крайния изход на противоборството. По време на Студената война САЩ развиха теорията и практиката за „използване на мека и твърда сила“ както и съчетаването им в различни съотношения за постигането на определена цел. Този термин като че ли се възприемаше по-скоро като вид метод и съдържаеше в своя обхват комбинираното въздействие, с цел постигането на отделна, междинна специфична цел, а не постигането на крайния резултат от въздействията, т.е. разрешаването на противоборството. „Хибридна война“ /ХВ/ е всякакво умишлено и целенасочено въздействие, от всякакъв характер, в условията на противоборство между страните, обхващащ една, няколко или всички области на въздействие, с цел постигането на планирана междинна или крайна цел.

Разбира се има и други погледи относно определението за хибридна война – например, че ХВ е формата за постигането на крайната цел /установяването на доминантност/, а всичко останало представлява нейното съдържание.

Цели на ХВ:

- междинни;
- крайна.

Междинни цели на ХВ са създаване на неблагоприятна среда за сигурност, нанасяне на вреди или поражения, постигане на срив или неблагополучия в обекта на въздействие.

Крайната цел на ХВ е постигане на превъзходство над опонентна държава или група държави и налагане на собствената ценностна система. Резултат от постигането на крайната цел е ново преразпределение на сферите на влияние, на пазарите, суровините, енергийните източници, морското, въздушно и космическо пространство, териториите, населението и съюзите.

Характерни черти на ХВ:

1. Наличие на държави противници или оформени блокове;
2. Наличие на противоборство между тях, с цел установяване на крайно надмощие;
3. Наличие на предварителен държавен замисъл и план, за постигане на целите на ХВ;
4. Наличие на общо държавно ръководство, междинни и крайни цели;
5. Наличие на целенасоченост в действията, с очакван благоприятен изход за страната субект;
6. Всеобхватност в действията, засягащи всички сфери на общественоекономическия и политически живот на страните;
7. Непримируемост в действията, водещи до двустранни поражения, сривове, травми, жертви и победа на всяка цена;
8. Секретност в действията, за постигане на максимален ефект от тях;
9. Своевременност – провеждат се в определена област, време, слабо място и с конкретна цел;
10. Провеждат се както на държавно, така и на междудържавно /международно/ ниво.

Характерните черти на **ХВ** са тези, които ясно и отчетливо определят действията на държавите и съюзите като елемент от **ХВ**. Всяка една държава, в защита на собствените си интереси може да провежда определени действия, наподобяващи тези на **ХВ**, но ако не са налице характерните черти на **ХВ**, то същите тези действия дори да представляват заплаха за друга държава или съюз, не са елемент на хибридна война, а елемент на конкретни държавни отношения.

Страни на въздействие:

- страна субект на въздействието – приносителя /осъществителя/ на въздействието;
- страна обект на въздействието – потърпевшия, засегнатия от въздействието.

По принцип страните на въздействие се явяват противници и чрез осъществяваните въздействия и контравъздействия се намират в противоборство.

Среда за въздействие:

Това е средата за сигурност, в която се намират субекта и обекта на въздействието. Тя може да благоприятства или да възпира силата и ефекта на въздействието и зависи от:

- областта на въздействие, предприета от субекта;
- продължителността и приложената степен на това въздействие от субекта;
- мястото на въздействието;
- избраните от субекта форми, методи и способности за въздействие;
- приложените от субекта сили и средства за въздействие;
- възможностите за антикризисно поведение на обекта;
- наличието на съюзници сред субекта и обекта;
- наличието на резерви в страните на въздействие;
- степента на съпричастност на външни /международни/ и вътрешни фактори към

страните и мн. др.

ХВ може да се прояви в следните области на въздействие:

- политика;
- икономика;
- институции и държавност;
- енергетика;
- финансова система;
- военна област;
- ресурси;
- екология;
- международни отношения;
- вътрешни работи;
- отношенията между социалните групи в рамките на държавата;
- духовните, религиозни и общообразователни устои;
- и много други;

Форми на въздействие:

1. Мирни – без драматизъм, жертви и разрушения.
2. Не мирни.
3. Смесени.

Методи и способности на въздействие:

1. Диверсия.

2. Вредителство.
3. Тероризъм.
4. Шпионаж.
5. Прилагане на военна сила.
6. Партизански действия.
7. Цветни революции.
8. Срив на системите и постигане неблагоприятия в различните области на въздействие.
9. Формиране на загуби от всякакъв характер и във всички области.
10. Ограничаване достъпа до технологии, суровини, материали, ресурси и енергийни източници.
11. Изтощаване на потенциалите.
12. Изменение на географската и биологическа среда /предизвикване на природни бедствия и епидемии/.
13. Санкции в различни области.
14. Информационна /медийна/ война.
15. Кибервойна.

Използвани сили в ХВ:

- военни;
- технически;
- медицински;
- биологически;
- специални служби;
- държавни /правителствени/ и недържавни институции;
- международни;
- медии;
- модулни /съчетание от различни по тип сили и средства, принадлежащи към еднородни или разнородни институции/.

Използвани средства в ХВ:

- собствени /на държавата субект/;
  - съюзни;
  - държавни и недържавни;
  - под чужд флаг /приложеното въздействие привидно не идва от страната - субект/;
- В крайна сметка ХВ предизвиква у противниковата страна определен вид криза в една или друга област, в една или друга степен. Ето защо за страната – обект на въздействие е от изключително значение наличието на възможности за антикризисно реагиране и поведение. По същество тази реакция включва в себе си целия набор от инструменти за идентифициране и дефиниране на въздействието, неговото минимизиране, ограничаване и ликвидиране както и впоследствие за контравъздействие.

Антикризисното поведение и реакция /контрамерки/ на засегнатата страна включват:

1. Мониторинг на средата за сигурност, с цел установяване на рисковете и заплахите:
  - външен;

- вътрешен.

2. Засичане на въздействието и дефиниране на типа въздействие.

3. Определяне на засегнатите области и нанесените им щети.

- слаби щети – до 20% понесени щети. Областта е слабо засегната. Приравнени на военните въздействия – обекта на въздействие се счита засегнат – може да функционира, но непълно;

- средни щети – до 40% понесени щети. Областта е средно засегната. Приравнени на военните въздействия – обекта на въздействие се счита за подавен – не функционира временно, но може да се възстановят функциите му;

- големи щети – 80% и нагоре понесени щети. Областта е силно засегната и се счита за извадена от строя. Приравнени на военните въздействия – обекта на въздействие се счита за унищожен и не може да функционира.

Съгласно оценките на НАТО въздействията на ХВ биха могли в определени случаи да се съпоставят с въздействията от военни фактори /интервю с Джеми Шеа, член на офиса на генералния секретар на НАТО, отговарящ за новите предизвикателства в областта на сигурността, публикувано на 13.05.2015 г. във в-к „Европейска правда“/.

4. Набелязване на контрамерки:

- вътрешни - Определяне на институциите, силите и средствата, способите и начините за отреагиране, с цел ограничаване и снижаване ефектите от въздействието.

- външни - Обратно въздействие от обекта върху страната субект /контравъздействие/.

5. Последващ анализ и корекции в поведението.

За правилното функциониране на антикризисното поведение е необходимо:

1. Наличието на съвременно и актуално антикризисно законодателство, касаещо както конкретната държава, така и съюзниците.

2. Наличието на антикризисна програма на държавно ниво /Борбата с бедствията и аварията е една малка част от тази програма. Основното ѝ съдържание е наблюдение, идентификация, ранно предупреждение, анализ и отреагиране на заплахи и въздействия, породени от чужди държави и др. субективни и обективни фактори, разглеждани във взаимна зависимост/.

3. Наличието на специални държавни структури за наблюдение, за ранно предупреждение, за идентифициране на заплахите, анализ, оценка и разпределение на задачите. В случая формата трябва да бъде „ специални служби +.....“.

4. Наличието на антикризисна и критична инфраструктура.

5. Антикризисно обучение на въоръжените сили, армейските формирования, специалните служби, държавните институции, правоприлагащата и правораздавателна системи и др.

За да е налице едно съвременно антикризисно поведение е необходимо държавните институции, армията, специалните служби, гражданските и полицейските структури, органите за законност и ред и др. да се разглеждат като елементи от единната антикризисна система на страната. Те трябва да имат законови правомощия определени от закон.

Антикризисната система на засегнатата държава включва:

1. Държавните структури и институции.

2. Въоръжените сили и армията.
3. Специалните служби.
4. Системи за ранно предупреждение.
5. Правозащитната и правоприлагащата системи.
6. Критичната инфраструктура на държавата.
7. Граждански структури.
8. Управление, координация и контрол.
9. Обучение.
10. Логистика – кадрово, финансово, материално, правно и др. осигуряване на процесите.

Фактори, оказващи влияние върху състоянието на антикризисното поведение на засегнатата държава:

- организация и наличие на държавна антикризисна политика;
- организация и наличие на държавни резерви и военновременни запаси;
- организация и наличие на елементи за ранно предупреждение;
- организация и наличие на критична инфраструктура;
- съответстващо законодателство;
- взаимодействие между специализираните институции /МО, МВР, МВнР, МЗХ, МЗ, МОП, ДА „ДР и ВВЗ“, съд, прокуратура, следствие и др./;
- наличие на съюзници;
- управление, контрол и логистика на процесите.

В случая, за България от особено значение е ранното предупреждение, своевременните оценки на рисковете и заплахите за сигурността на държавата в различни области, което е приоритет не само на специалните служби /СС/ и сектора за сигурност, а и на отделните държавни институции в рамките на собствения си сектор. Цялата антикризисна система трябва да действа като единен механизъм, с единен ръководен, анализиращ и координиращ център – например Съвета за сигурност към МС, което е регламентирано и в Конституцията на РБ. За целта трябва да са налице необходимите законови правомощия и съответстващата структурна архитектура.

Използвана литература:

Сергей Сидоренко, „Джеми Шеа: НАТО уже сталкивается и с гибридными угрозами, и с пропагандой РФ,“ *Европейская правда*, 19 мая 2015 г.,
<http://www.eurointegration.com.ua/rus/interview/2015/05/13/7033688>.

БЪЛГАРСКАТА БОЙНА АВИАЦИЯ – МЕЖДУ СЦИЛА И ХАРИБДА

Илия Налбантов

Една от важните характеристики на втората половина на миналата и първата половина на тази година е полуосъществения и постоянно оставян недовършен дебат за превъоръжаването на българската армия. Много са причините за тази полуосъщественост, но по мнението на водещите политически оператори основната е ангажираността им с предстоящите местни избори. Резултатите от тези избори са ключови за бъдещото преконфигуриране на властите и особено на преструктуриране на връзките и зависимостите между икономическите и политическите оператори. Това преструктуриране ще се осъществи в отговор на изчерпаните възможности да се упражнява контрол върху неформалното усвояване на публичните ресурси по начина, по който това се е извършвало през последните 26 години.

В този контекст темата за бъдещето на българската авиация беше основен акцент на полуосъществения обществен дебат по две причини. Първата – утвърденото в общественото пространство мнение за съмнителната бойна ефективност на закупуваните през последните 15 години вертолети и самолети и невъзможността да се продължава сътрудничеството с руските компании за поддръжка на остарелите съветски самолети, особено след като Русия стана обект на международни санкции от страна на САЩ, Европейския съюз и други страни, прилагачи на практика основополагащите ценности на западната демокрация – свободата и върховенството на закона. Санкциите бяха въведени в отговор на анексирането на Крим и агресията на руската страна срещу суверенна Украйна.

Тези санкции демаскираха неспособността на българската икономика да поддържа наличните у нас съветски бойни летателни апарати и поставиха в изключително тежко положение възможностите на военновъздушните ни сили да осъществяват двете си мисии: „охрана на въздушното пространство“ и „авиационна поддръжка на формиранията на сухопътните и военноморските сили“.

Ефектът за България от въвеждането на санкциите беше повече от категоричен – ясно се отвори отсъствието на национална политика за всеобхватно сътрудничество със страните-членки на НАТО и ЕС в областта на отбранителната индустрия и силно ограничения ни икономически и технологичен капацитет да поддържа необходимите отбранителни способности на страната.

Нека обърнем внимание и на обстоятелството, че Русия обяви едностранно НАТО за свой основен противник и значително увеличи активността на бойната си и стратегическа бомбардировъчна авиация, но включително и на ракетоносната, особено в района на Черно море. В следствие на тази активност предвидените ресурси на ВВС за охрана на въздушното пространство много бързо започнаха да се изчерпват, което принуди командването на военновъздушните ни сили да взема недопустими за мирно време екстремални „военновременни“ решения за поддържането на летателната дейност на авиацията.

Посочените обстоятелства категорично налагат спешно да възприемем нов, различен подход към решаването на проблема със способностите на Военновъздушните ни сили да изпълняват своите задачи.

Този нов подход има законодателен и технически елемент.

Разбира се, от първостепенна важност е актуализацията на законодателството по проблема. Спешната необходимост от промени в чл. 130 на Закона за отбраната и въоръжените сили, които да регламентират възможността охраната и защитата на въздушното пространство на страната да се осъществяват съвместно с авиационни формирания и формирания за противовъздушна и противоракетна отбрана на други страни членки на НАТО и Европейския съюз. След като тази промяна на Закона стане факт следва да се установят договорни отношения със страните-членки, приели да осъществяват тези мисии съвместно с българските военновъздушни сили. Тук е важно да се подчертае, че тази промяна на Закона няма да реши казуса за съвместното изпълнение на задачата по осигуряване на авиационната поддръжка на сухопътните/морските формирания без да бъде активиран чл. 5 от Вашингтонския договор.

Не по-маловажен е обаче и техническият елемент в подхода. Той е свързан с конкретния избор на типа бойни самолети за българските военновъздушни сили. Решаването на този технически въпрос кореспондира с наличието на идея относно това каква бойна авиация е необходима на България, така че тази авиация да отговаря на няколко базисни изисквания. Въпросът „Какви военновъздушни сили са необходими на България?“ е по сложен, защото като система те са съставени от няколко подсистеми: бойна авиация, транспортна авиация, шурмова авиация, радиотехнически войски, зенитно-ракетни войски и други системи, свързани с логистиката и видовете осигурявания на този вид въоръжена сила.

Въпросът с избора на тип боен самолет е критично важен по две причини: **Първата** е въздействието, което изборът ще окаже върху развитието или реинженеринга на цялата система на военновъздушните сили – от системата за обучение и подготовка на летателния и инженерно-технически състав до системата за логистично осигуряване на всичко необходимо за осъществяването на летателната дейност. **Втората** причина е цената, която българското общество ще трябва да плаща. Цената е ключов, първостепенен фактор в стратегическото използване на военновъздушните сили в отбранителната политика на страната. Поради тази неумолима причина дискусиата за нивото на амбиция при определянето на конкретните задачи на бойната авиация трябва да бъде ограничена в рамките на възможностите на обществото да осигури необходимия за това финансов ресурс. Или казано с други думи – „Каква авиация ни е по джоба“.

В рационалните общества решението на тази задача се подчинява на елементарната логика – осигуряване на обществено приемлива цена за: (1) подготовката на летателния и инженерно-технически състав; (2) придобиване и (3) поддръжка на самолетите през целия им жизнен (експлоатационен) цикъл.

Отсъствието или недостатъчното осигуряване на който и да е от тези три компонента прави цялата система на военновъздушните сили неспособна да изпълнява задачите, а политиката по нейното управление на практика се трансформира в обществена заблуда.

В практиката на публичното аргументиране за осигуряване на необходимите ресурси за придобиване и експлоатация на летателни апарати е приет един универсален измерител, наречен цена на летателен час (cost per flight hour). По същество този показател представлява съотношението между направените разходи и реално осъществените от самолета часове във въздуха и се остойностява за един летателен час. Разходите включват всичките финансови ресурси, изразходвани от системата на военновъздушните сили за един самолет, и включват: авиационното гориво; текущите консумативи; разходите за експлоатация и текуща поддръжка; разходите за личния състав на военната част; разходите за модернизирание, разходите за капиталови ремонти, степента на обезценяване на летателния апарат и амортизацията. Изчисленията могат да се правят както на годишна база, така и за конструктивно предвидения експлоатационен ресурс. Важно е да се отчита фактът, че докато е във въздуха, един пилот на боен самолет се нуждае от постоянната поддръжка на няколко десетки висококвалифицирани специалисти, поддържащи и осигуряващи го от земята.

Относно цената за един летателен час в публичното пространство често могат да се намерят различни стойности дори за един и същ самолет. Причината е различните методики на изчисляване. Така например производители с агресивна маркетингова стратегия разбираемо предпочитат да представят крайно минимизирана цена, при което удобно пропускат важни разходи. От друга страна обаче, този параметър е в пряка зависимост от реалните разходи на военните формирования при експлоатацията на типа самолет – неефективно организиранияте военновъздушни сили харчат много повече от други, при които организацията е по-добра. Ето защо относително най-точни са данните за този измерител при американските въоръжени сили, защото всяка година се правят подробни актуализирани изчисления, които не са секретни и са публично достъпни и въз основа на които се определя и гласува бюджетът на Пентагона, съответно бюджетът на ВВС на САЩ.

Във всеки случай, данните от публичното пространство са достатъчен начален ориентир за определяне на нивото на амбиция на националното ни политическо ръководство, включително и особено на народните ни представители, защото те в крайна сметка ще гласуват финансовия ресурс за тази авиация, ресурс, който българският данъкоплатец ще плаща в продължение на много години, и срещу който същият този данъкоплатец ще очаква функциониращи на 100% български военновъздушни сили.

По принцип първият въпрос, който се задава в публичното пространство, е – „Колко ще струва?“ Така зададен, този въпрос е подвеждащ. Началната цена за придобиване на даден тип самолет е важна, но производителите на конкуриращи се марки винаги намират възможности да изравнят този показател при реални преговори. Това, което трябва да се има предвид на този етап от дискусиата, е, че по статистически данни, цената на придобиването на даден тип самолет варира от 10 до 20% от целия размер на разходите за жизнения цикъл (експлоатационен срок) на самолета. Ето защо правилният въпрос, който трябва да се задава, е – „Колко ще струва на данъкоплатеца придобиването и целият жизнен цикъл на самолета и колко години е този жизнен цикъл?“. Именно в намирането на отговора на въпроса за цената на жизнения цикъл ще използваме данните за „цената на летателен час“, защото, за да имаме смислена авиация, пилотите ни трябва да летят поне по 180 часа на година.

Има още две обстоятелства, които са изключително важни при придобиването на **нов** тип боен самолет. Първото е как да се осигури относително евтина летателна подготовка на пилотите, **преди** допускането им до полети на бойните самолети, а второто – необходимостта от преоборудване на инфраструктурата, свързана с управление на полетите и цялостната логистична поддръжка на летателната дейност.

Отговорът за второто изискване по принцип се намира в договореностите за стойността на първоначалната инвестиция. Средствата за преоборудване на инфраструктурата за управление на летателната дейност и поддръжката на тази инфраструктура са относително малко, и те могат да се калкулират като част от общата инвестиция при придобиването на бойния самолет.

Решаването на задачата с летателната подготовка обаче се оказва доста сложно. От една страна то изисква притежаването на адекватен тренировъчен самолет, подходящ за съответния боен самолет, защото е неоправдано както от ресурсна, така и от рискова гледна точка приучаването на пилотите да става на бойния самолет. От друга страна, веднъж допуснати до полети на бойните самолети, пилотите се нуждаят от задължителен минимум часове полети, за да могат надеждно да изпълняват бойните задачи, за които военновъздушните сили изобщо съществуват. Както споменахме вече по-горе, практиката е наложила този минимум за бойните пилоти да бъде 180 часа, което е възприето и като стандартен показател в НАТО. За да обективизираме максимално данните, сме възприели националните изисквания от 175 часа.

За сравнителен анализ относно използването на тренировъчен самолет за подготовка на летците преди допускането им до летателна дейност с бойните самолети сме се спрели на използвания в България реактивен, учебно-тенировъчен самолет L39, както и на два други самолета от този клас, които са модерни технологични разработки на 21 век: италианския M346 „Мастер“ (2006) и американския „Скорпион“ (2013). (виж таблица 1)

Таблица 1

Тип самолет	Цена на летателен час в USD	Необходим и часове тренировка за 1 пилот	Необходим ресурс за тренировка на 1 пилот в USD	Бюджет на ВВС за тази цел за 2015 г. в USD	Възможен брой подготвени пилоти за 2015 г.
M346 Master	3500	300	1 050 000	7 650 000	7
Skorpion	3000	300	900 000	7 650 000	9
L39	6500	300	1 950 000	7 650 000	4

Технологичната логика, както и опитът на страните, подменяли основния си боен самолет, показва, че смяната на тренировъчния авиопарк трябва да предхожда смяната на основния боен самолет, защото авиониката (т.е. цялото радиоелектронно оборудване) на тренировъчните машини, разработени в последните десетилетия на 20 век, не съответства на технологиите, използвани в авиониката на летателните апарати през 21 век и това поражда проблеми в подготовката на летателния състав. От тук еднозначно следва, че новият тип боен самолет за българските ВВС изисква тренировъчен самолет, различен от L39.

В таблица 2 са показани възможностите за осигуряване с подготвени пилоти на база себестойност на един летателен час. Данните са комбинирани от различни източници. Поради отсъствие на представителна информация за този показател за МиГ 29, тези данни са екстраполирани на база цена на летателен час за туристическата индустрия, с използване на коефициенти от нормативни документи, определящи нормите за разходи в авиацията. Такъв коефициент е междуремонтния ресурс на двигателите на МиГ 29, който е почти три пъти по-малък от този на западните модели самолети.

Таблица 2

Тип боен самолет	Цена на летателен час в USD	Необходими летателни часове за 1 пилот на година	Необходими финансови ресурси за подготовка на 1 пилот в USD	Бюджет на ВВС за тази цел за 2015 г. в USD	Възможности за осигуряване на подготвен летателен състав за 2015 г.
F 16 C	22 500	175	3 937 500	7 650 000	2
F16 B	18 000		3 150 000		2
F35	32 000		5 600 000		1
Rafale	16 500		2 887 500		3
Eurofighter	18 000		3 150 000		2
Gripen	4 700		822 500		9
MIG 29	37 700		6 597 500		1

С няколко условности, изискващи много по-детайлни данни, отколкото позволява обема на тази статия, от таблица 2 става още по-ясен истинският размер на разходите в жизнения цикъл на бойния самолет, поставени в контекста на реално осигурения на българските военновъздушни сили бюджет за тази година – т.е. освен самото еднократно закупуване на летателните апарати, ресурсите, нужни за поддържане на подготовката на летателния състав, са от огромно значение, защото експлоатацията на скъпоструваща техника от неподготвен летателен състав е недопустим риск както за живота на летците, така и за изключително скъпата техника, но на първо място, най-големият риск е неспособността да бъдат изпълнени задачите на ВВС в националната отбрана и сигурност – тези задачи са единствената причина, поради която военно-въздушните ни сили изобщо съществуват.

В таблица 3 е представена относителната обща себестойност на 8 бойни летателни апарата от различните марки самолети, които са произведени в страните членки на НАТО. Изчисленията са направени на база 8000 летателни часа експлоатационен ресурс на машина. Ресурсът на 8 машини, които от своя страна обуславят минималната необходимост от 16 пилота, осигурява изпълнение на пълния спектър от задачи за срок от 20 години.

Таблица 3

Тип самолет	Производствена цена в USD	Необходим брой самолети	Цена за закупуване на 8 машини в USD	Себестойност на издръжката на придобитите летателни апарати в USD за 8000 летателни часа	Обща себестойност на придобиване и експлоатация на летателните апарати в USD
F16	92 000 000	8	736 000 000	1 368 000 000	2 104 000 000
F35	131 000 000	8	1 048 000 000	2 560 000 000	3 608 000 000
Rafale	62 100 000	8	496 800 000	792 000 000	1 288 800 000
Eurofighter	118 600 000	8	948 800 000	864 000 000	1 812 800 000
Gripen	68 900 000	8	551 200 000	300 800 000	852 000 000
Skorpion	20 000 000	8	160 000 000	192 000 000	352 000 000
M346 Master	35 000 000	8	280 000 000	224 000 000	504 000 000

Анализът на данните в таблиците показва, че изпълнението на широкия диапазон от задачи, свързани с охраната на въздушното пространство и авиационната поддръжка на сухопътните/морските формирования, може да се осигури със сравнително приемлив разход, както като цена за първоначално придобиване, така и като цена за подготовка и поддръжка на натренираността на летателния състав, като за целта се избере най-изгодната комбинация от бойни и тренировъчни самолети.

В този случай комбинацията „Грипен“ - „Скорпион“ е една от възможните, където цената, която трябва да плати българският данъкоплатец, е два пъти по-малка от цената за придобиване на F16.

Въпросът с избора на F16 на „политическа“ цена е от изключителна важност не само от гледна точка на финансовите ресурси. Той е важен за начина, по който българските политици мислят за мястото и ролята на страната ни като способен да изпълнява ангажиментите си съюзник в НАТО и член на ЕС. Цифрите от таблиците показват, че придобиването на F16, особено „втора ръка“, ще има ефекта на експлоатацията на МиГ29. Лобистите в София и Вашингтон, настояващи България да избере F16, трябва да дадат ясна аргументация за преодоляването на този ефект.

Тук е мястото да се подчертае важността на закупуване на тренировъчния и на бойния вариант на „Скорпион“. Концепцията на този самолет е разработена и внедрена през 2013 година и предполага възможности за технологично развитие в бъдеще. Не е за пренебрегване и обстоятелството, че тази нова технологична концепция предлага адаптивна авионика, която с лекота става идентична с авиониката на новия боен самолет.

Това по същество би следвало да бъде нормалната логика на дебата по придобиването на новия боен самолет за Българските военновъздушни сили – дебат, който трябва активно да протича в специализираните политически и експертни форуми, но не по-малко активно - и в широката българска общественост.

За съжаление този дебат, както през годините досега, така и в момента, е силно манипулиран, при което е подчинен на друга логика; логика, маскирана зад субективизма

на идеологизираните представи за българската мощ и национален дух, замъгляващи всяка икономическа рационалност и реални възможности на българската икономика да осигурява и поддържа ресурсно както летателните апарати, така и подготовката на пилотите. По този начин рационалността при вземането на решението се подменя с риториката на политиканстването и популизма, която по никакъв начин не кореспондира с обществения интерес, а основателно поражда съмнения за тесни корпоративни, частни, а защо не и откровено родоотстъпнически интереси.

За примери не е необходимо да се прави историческа екскурзия. Достатъчно е да напомним за вземаните през последните години решения, които „гарантираха“ поддържането на способността за охрана на въздушното ни пространство по възможно най-скъпия начин – както като преки разходи, така и като критично забавяне на технологичното модернизиране на военновъздушните ни сили, което е на ръба да се окаже съдбоносно. Както за тях, така и за България като военновъздушна нация.

ИНИЦИАТИВАТА НА НАТО ЗА СВЪРЗАНОСТ НА СИЛИТЕ

Георги Тодоров

Инициативата за свързаност на силите Си-Еф-Ай (Connected Forces Initiative – CFI) е част от интегриран набор от процеси, програми и инициативи, включващи процеса за отбранително планиране в НАТО, инициативата за интелигентна отбрана, новата командна структура, както и други инициативи от срещите на високо ниво в Лисабон, Чикаго и Уелс, целящи подобряването на военната ефикасност и ефективност на Алианса и изпълнението на визията за Силите на НАТО 2020. Ключови елементи на концепцията са оперативната съвместимост и готовността на войските и силите. Развитието на концепцията ще интегрира обучение, подготовка, учения и технологии с конкретен фокус върху човешкото измерение и усъвършенстването на Силите за отговор на НАТО.

Инициативата за свързаност на силите е основен елемент от усилията на съюзниците от НАТО за постигане на целта - *Сили на НАТО 2020 – здраво свързани, модерно въоръжени и екипирани, тренирани, подготвени и командвани по възможно най-високите изисквания и критерии войски и сили, които са напълно използвани и готови за успешно провеждане на военни операции по всички възможни сценарии, със или без участието на партньори.* Фактическото начало на реализацията на инициативата съвпада с края на ръководената от НАТО военна операция в Афганистан. Най-общо инициативата може да бъде определена като всеобхватна и дългосрочна програма, която предлага нови философия, фокус и механизми, чрез които се цели издигане на нивото и поддържане на боеспособността на НАТО във времена на враждебност, неопределеност и несигурност, които ни заобикалят и с които по-често ще се сблъскваме в бъдеще. В съюжен контекст инициативата е начинание, което ще донесе ползи на всички – както на Алианса като цяло, така и на всеки един от съюзниците. От една страна, CFI е замислена като серия от взаимосвързани дейности, включващи засилена подготовка и обучение, повече военни учения и използване на технологиите, приоритетно насочени към Силите за бързо реагиране на НАТО и Силите за специални операции. От друга, инициативата има много по-широка, политически по своята същност насоченост, която ще посочи основните изисквания към силите на НАТО и така на практика ще допринесе за утвърждаване устоите на Алианса. На CFI трябва да се гледа като много силен фактор за постигане на целта - сили на НАТО 2020.

CFI предлага на съюзниците една отлична алтернатива на оперативната ангажираност през последното десетилетие. Едни по-съгласувани тренировъчни дейности, обучения, подготовки и военни учения ще развият връзките и контактите между войските, силите, националните и съюзните командвания и щабове на Алианса контакти и обмяната на опит и идеи за засилено сътрудничество. Това ще допринесе и за развитието на познанията и способността на всички категории военнослужещи за сложния генезис на съвременните военни конфликти с всички техни сложни ситуации, хора и култури и така ще се гарантира постигането на целите на военните операции с най-малък риск и ресурси. Очаква се да бъдат разработени и приложени нови, ориентирани към бъдещето съюзни доктрини и общи процедури, които ще способстват за

подобряване на оперативната съвместимост. Нашият национален принос към Силите за отговор на НАТО, участието в командната и структурата на силите на НАТО, включително и към силите за специални операции на НАТО ще предостави всички условия за тяхното тестване и оценка в една много строга среда, където изпитанията и предизвикателствата ще се превърнат в средство за подобряване и поддържане на много високо ниво на умения и оперативната съвместимост, необходими за провеждане на бъдещите военни съвместни многонационални операции.

Средата, в която се обучават щабовете и силите на НАТО, която като правило е много взискателна към обучаващите, предвижда развърщането и използването на най-съвременни технологични решения, екипировка и оборудване. Именно това налага съвместяването и съчетаването на националните военни учения, обучение и подготовки с еквивалентни на тях дейности в НАТО за постигането във възможно най-голяма степен на изискванията за оперативната съвместимост и изпълнението на общи стандарти. Последното съображение е само един пример за основополагащото начало, над което акцентира философията на тази инициатива – СВЪРЗАНОСТТА. Свързаност в най-широкия смисъл на думата означава контакти, координация, взаимодействие на съюзническите войски, сили и щабовете, на отделни военнослужещи, щабен и ръководен състав. Свързаността практически и интелектуално ще подобри поддържането на оперативна съвместимост, ще засили и ще подпомогне по-доброто взаимно разбиране, ще се улесни дейностите и действията в и между различни командни и щабни структури за работа в модерна среда.

България подкрепи решително инициативата и активно участва в дебатите по разработването на важни съюзни документи, свързани с нейното развитие: плана за прилагане на инициативата, концепцията за подготовката и ученията на НАТО 2015-2020, принципите за основните колективни учения, учението с войски и сили с висока видимост 2015 и др. В съответствие с тази позиция на страната ни, Министерството на отбраната преценени, че инициативата за НАТО за свързаност на войските и силите предоставя много добри възможности за България и българските въоръжени сили. Министерството на отбраната декларира пред съюзниците готовност за предоставяне на тренировъчните съоръжения за съвместни мероприятия, военни учения, включително за използването им от Силите за отговор на НАТО и силите за специални операции. Предвижда се домакинство на учение за сертифициране на сухопътния компонент на Силите на НАТО за отговор през 2016 г.

Инициативата може да предостави добри възможности за България и въоръжените ни сили. Едно разширено и по-интензифицирано използване на полигоните на Българската армия, в т.ч. и на българо-американските съоръжения, ще способства за засилване на подготовката на въоръжените ни сили и ще засвидетелства приноса на България в реализацията на програмата на НАТО за съвместно обучение, тренировки и военни учения. През тази и следващите години плановете за подготовка на въоръжените сили и особено военните учения ще трябва да се синхронизират с тези на НАТО и при всяка възможност да се съвместяват.

Към 2015 г. общата лявова равностойност на комбинирани инвестиции в полигона Ново сели и летище Безмер ще достигне почти 200 млн. лева. Тези инвестиции включват средства на страната ни (12 млн. лева), на САЩ (63 млн. щ.д.) и средства по

инвестиционната програма на НАТО (40 млн. евро). Всичко това ще създаде всички предпоставки за тяхното по-пълноценно използване, включително за целите на инициативата. Ще се търсят възможности за провеждането на учения на Многонационалните мирни сили в Югоизточна Европа, както и на други съвместни многонационални и двустранни учения със страни от региона. В национален план ще се търси интензифициране на използването на полигон Ново село за провеждане на военни учения от въоръжените ни сили, както и за обучение и тренировки на други министерства и ведомства.

Специфични физико-географски и теренни условия, които предоставят нашите полигони и съоръжения удовлетворят повечето сценарии и мащаби на полевите ученията. Тяхното местоположение, транспортната инфраструктура и приемливото ниво на разходите за пребиваване на наша територия в сравнение с разходите и многото ограничения на други подобни съоръжения в Европа, правят страната ни конкурентна в тази форма на военно-техническо сътрудничество.

Потенциалът на инициативата за свързаност на силите се крие главно в катализиращия ефект, който тя може да има над процеса на трансформация на въоръжените сили, по-конкретно в областта на бойната подготовка и военните учения. След по-малко от година и половина от началото на инициативата, Алианса, т.е. ние разполагаме с една почти функционираща програма. Въоръжените ни сили трябва да се възползват в максимална степен от преимуществата, които тази програма предлага: провеждането на повече учения с по-високо качество, които да обхващат разширен кръг от сценарии, отразяващи пълния спектър от мисии и използващи участието на подразделения на САЩ и други страни. Необходимо е да се обмисли как да бъдат обвързвани националните учения с ученията на НАТО и как да бъдат приложени нови, иновативни подходи при тяхното провеждане, както и използването на националните полигони, центрове и тренировъчни съоръжения за съвместна подготовка и военни учения.

СП. „ПРОБЛЕМИ НА СИГУРНОСТТА И РЕФОРМА В СЕКТОРА ЗА
СИГУРНОСТ“

ISSN 1314-5754

Редактор: Илия Налбантов

Адрес за кореспонденция:

Ул. „Оборище“ № 37; ап. 6

София 1504

http://www.gcmarshall.bg/index_bg.html